

UPPLANDS FORNMINNESFÖRENING

*Styrelsens berättelse över föreningens verksamhet
arbetsåret 1971-72*

Styrelse

Fornminnesföreningens styrelse har arbetsåret 1971-72 haft följande samman-
sättning:

Landshövding Ragnar Edenman, Uppsala, ordförande
Professor em. Sven Hörstadius, Uppsala, vice ordförande
Landsantikvarie Ola Ehn, Uppsala, sekreterare
Bankkamrer Rune Skogum, Uppsala, skattmästare
Arkivarie Wolter Ehn, Uppsala
Docent Manne Eriksson, Uppsala
Stadsbibliotekarie Thore Floderus, Enköping
Direktör Göran Knutsson, Uppsala
Fil. lic. Valdis Ordéus, Örsundsbro
Bankdirektör Gunnar Rosenberg, Uppsala
Redaktionschef Svante Thorell, Uppsala
Ingenjör Eric Åberg, Uppsala

Förordnad av länsstyrelsen i Uppsala län:
Landshövding Ragnar Edenman

Utsedda av Uppsala läns landsting:

F. tillsynslärare Harald Gustafson, Gamla Uppsala
Lantbrukare Birger Karlsson, Härkeberga, suppleant

Utsedda av Stockholms läns landsting:

Borgarrådet Nils Hallerby, Stockholm
Herr Erik Skånberg, Lidingö, suppleant

Utsedda av Uppsala stad:

Portier Rune Stenbom, Uppsala
Lektor Stiv Jakobsson, Uppsala
Bitr. prof. Per Ekman, Uppsala, suppleant
1:ste byråinspektör Sven Edman, Uppsala, suppleant

Förvaltningsutskott: Landshövding Edenman, ordf., professor em. Hörstadius,
f. tillsynslärare Gustafson, portier Stenbom samt sekreteraren landsantikvarie
Ehn och skattmästaren bankkamrer Skogum.

Revisorer: Föreningens revisorer har varit bankkamrer Gösta Holdo och lant-
brukare Martin Ehrengren med herr Harald Ekenhem och kamrer Thore Kihl-
berg som ersättare. Av länsstyrelsen utsedd revisor har varit riksbanksdirektör
C. E. Leffler. Av Uppsala kommun utsedd revisor har varit lantbrukare Henry
Carlsson med lantbrukare Jan Erik Wallén som suppleant.

Personal

Ordinarie tjänstemän hos Upplands fornminnesförening har varit landsantikvarie Ola Ehn, antikvarie och landsantikvariens ställföreträdare Anna-Märta Berg samt antikvarie Lars Gezelius. Som kanslist har tjänstgjort fru Margot Adolphson, vars lön Upplands fornminnesförening och Upplandsmuseet delat lika. Till och med 18 oktober 1971 har fil. kand. Karl Johan Eklund varit anställd som extra amanuens med hembygdkonsulterande uppgifter. Sistnämnda tjänst är sedan 1972 ordinarie och innehas av fil. kand. Karin Wretin (fr. o. m. 1 februari). Dessutom har följande, avlönade med medel från arbetsmarknadsstyrelsen, varit anställda vid föreningen, nämligen Birgitta Nerström, Sven Österberg, Evert Persson (fr. o. m. 17 januari 1972) och Aina Larsson (avlidn 6 december 1971).

Medlemmar

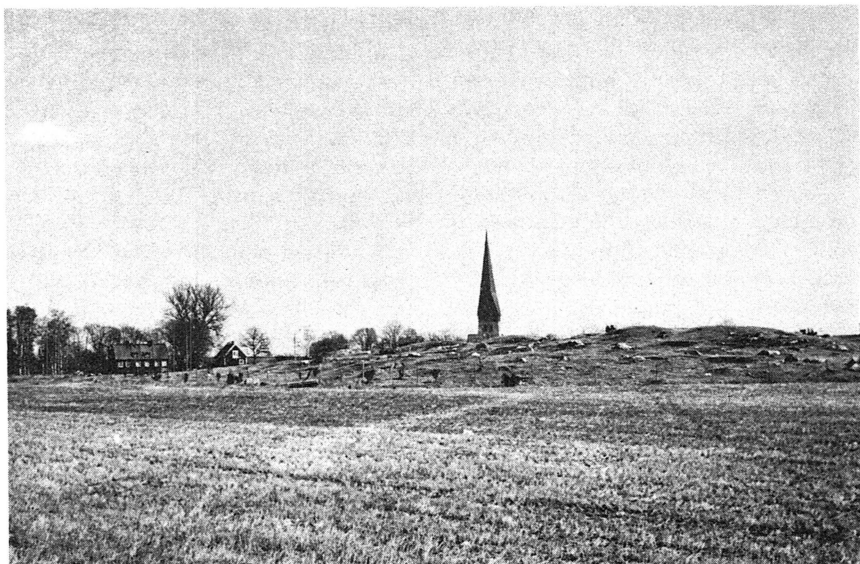
Antalet medlemmar har under året uppgått till 2 388, varav 2 172 betalande, 93 ständiga medlemmar, 25 hedersledamöter och 48 medaljörer.

Årsmöte, vinterting och utflykter

Årsmötet hölls söndagen 13 juni 1971 i Rimbo skola under ordförandeskap av landshövding Edenman. Till ny medlem i styrelsen efter rektor Nils Göransson, Sollentuna, som undanbett sig omval, utsågs bankkamrer Rune Skogum, Uppsala. Till hedersledamöter kallades rektor Nils Göransson, Sollentuna, förre bankdirektör Gunnar Rosenborg, Uppsala, och förre riksdagsman Martin Söderquist, Solna. Till medaljörer utsågs agronom Albert Bengtsson, Väddö, författare Karl Elfred Kumm, Örsundsbro, lantbrukare Åke Söderman, Bergshamra, och materialföreståndare Gottfrid Österberg, Österbybruk. – I samband med årsmötet ägde vårtutflykten rum med besök vid Edsbro hembygdsgrård, Mörby slottsruin, Frötuna kyrka och Vira bruk. Resan avslutades med gemensam middag på Norrtälje stadshotell.

Höstutflykten ägde rum söndagen 26 september 1971 med studiebesök i Valö kyrka, Snesslinge by i Börstils socken, Forsmarks bruk och Valö-Forsmarks hembygdsgrård i Vigelsbo äng.

Vintertinget hölls på Upplandsmuseet söndagen 20 februari under ordförandeskap av landshövding Edenman. Utdelningen ur Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond tilldelades Öregrunds hembygdsförening och Disa Gilles pris Bälinge hembygdsförening. Landsantikvarie Ola Ehn talade om »Bebyggelseinventering – syfte och metoder» och visade färgbilder av kulturhistoriskt intressanta byggnader och miljöer i Uppland. Agronom Per Rågfeldt redogjorde för en pågående inventering av kvarnar i landskapet. Därefter demonstrerade fil. kand. Mona von Engeström utställningen »Som vi ser dem», fornfynd och bildsviter med glimtar ur den forntida människans liv och föreställningsvärld.

Gravfältet på prästgårdsmarken strax väster om Vaksala kyrka var ett av de 20-tal objekt i Uppsala län där mer omfattande fornvårdsarbeten utfördes under 1971–72. På detta gravfält från äldre järnålder borttogs ett barrträdsbestånd som planterats på 1920-talet. Området har nu återfått den karaktär det hade då det betades och utgör med sina väl synliga gravanläggningar ett värdefullt inslag i den kulturhistoriskt intressanta miljön kring Vaksala kyrka. Foto O. Ehn 1972.

Årsanslag

För år 1971 har Upplands fornminnesförening erhållit i anslag från Uppsala kommun 83 000 kronor, från Uppsala läns landsting 68 000 kronor och från Stockholms läns landsting 6 500 kronor. Det statliga bidraget till landsantikvariens och antikvariens löner har utgått med 80 000 kronor.

Fornminnes- och kulturminnesvård

Fornminnesärenden

Genom den stora förekomsten av fornlämningar i landskapet Uppland och det skydd som gäller för dem enligt fornminneslagen av den 12 juni 1942 handläggs ett stort antal fornminnesärenden av fornminnesföreningens tjänstemän. Flertalet av dessa har under verksamhetsåret handlagts av antikvarie Anna-Märta Berg.

På ekonomiska kartan finns fornlämningarna markerade, varför stadsplanerare, byggnadsnämnder, vägprojektörer, grustäktsexploatorer, lantmätare m. fl. lätt kan avgöra när kontakt skall tagas för att få ärendet bedömt ur antikvarisk synpunkt. Enligt fornminneslagens § 8 skall nämligen »vid plane-

rande av väganläggning eller annat arbetsföretag i god tid inhämtas, huruvida fast fornlämning kan beröras av företaget, samt, där detta finns vara förhållandet» samråd ske med antikvarisk myndighet. Vid handläggning av länets fornminnesärenden måste i så gott som varje enskilt fall besiktning ske på platsen för att fornlämningsens art, miljö m. m. skall kunna avgöras och yttrande därefter avges till riksantikvarieämbetet som har att ta slutgiltig ställning i ärendet.

Om en fornlämning bedöms såsom icke omistlig kan tillstånd ges till fornlämnings borttagande efter vederbörlig arkeologisk undersökning. Exploatören eller markägaren, som skall svara för kostnaderna, får då en kostnads-kalkyl och när densamma antagits och kostnadsförbindelse undertecknats sker den vetenskapliga undersökningen.

Arkeologiska undersökningar utförs numera sällan av fornminnesföreningens tjänstemän. Sedan riksantikvarieämbetets s. k. uppdragsverksamhet, UV, tillkommit, svarar den avdelningen för såväl undersökningar som kostnadsberäkningar.

Nyupptäckta fornlämningar, skadegörelse på dylika m. m. har under verksamhetsåret besiktigats, undersökts och rapporterats till riksantikvarieämbetet. Förfrågningar från allmänheten om fornynd och fornlämningar har besvarats.

På några av de förnämsta och mest kända fornlämningslokalerna inom Uppsala län har under året genom skogsvårdsstyrelsens försorg med medel från arbetsmarknadsstyrelsen och under landsantikvariens överinseende fornvårdsarbeten genom röjning och markvård utförts. Här nedan redovisas de fornminnesärenden som handlagts under verksamhetsåret.

Vägärenden: C 3233-76 Asplund, Älvkarleby, delen Johannesfors, Forsmarks sn, C 3081-292 Söderfors-Hargshamn, delen inom Söderfors, E 18 Enköping-Stockholm, delen Grillby-Bålsta, Yttergrans sn. Vägbreddningar har granskats vid Biskops-Arnö, Övergrans sn, vid Segla backe, Husby-Sjutolfts sn, vid Torsberg, Kalmar sn, vid Ovike, Husby-Långhundra sn, vid Kälsta, Litslena sn samt vid Bälsunda, Hjärsta sn.

Grus- och lertäktsärenden: Vi 6:1, del av Alby 1:1, Vi 1:1 och 2:1, Övergrans sn, Snesslinge 12:19 och 12:102, Börstils sn, Lilla Vallby 1:1, Husby-Långhundra sn, Åsby 4:1 och Vallby 1:1 och 2:1, Östuna sn, Skälby 1:5, 2:6 och 3:1 samt Skäve 1:4, f. d. Vaksala sn.

Avstyckningsärenden: Hälke 1:15, Fittja sn, Rickeby 8:1, Boglösa sn, Torresta 1:5, Kalmar sn, Mälby 2:9, Börstils sn, Långarnö 4:1, Villberga sn, Härnevi gård, Torstuna och Härnevi s:nar, Lillvreta 1:4, Rasbo sn, Vattholma 5:1, Lena sn, Risby 6:3, Viksta sn, Östa, Ärentuna sn, Ängeby 5:2 och 5:4 samt Alsta 3:1, Börje sn, Brunnby 2:3 och 5:3, Frösthults sn, Kölva 1:2, Ålands sn, Kellinge 3:2, Valö sn, Holmsta 1:2, Jumkils sn, Söderby 1:4, Almunge sn, Torsåtra 2:1, Hagby sn, Hovgårdsberg 4:1, Vendels sn, Finnstaholm, Häggeby sn, Långtora 1:12, Långtora sn, Skäve 1:4, Vaksala sn, Locksta 1:3, Husby-Långhundra sn, Kolje 1:1, Ärentuna sn, Husby-Sjutolft 1:1 och Kullinge 3:5, Husby-Sjutolft sn, Jädra 20:1, Långtora sn, Marma 1:1, Lagga sn samt Gillinge 9:1, Ekeby sn.

Byggnadslovsärenden: Nolsterby 1:20, Börstils sn, Spångby 2:10, Alunda sn, Lund 10:2, Ramsta sn, Lillvreta 1:4, Rasbo sn, Saringe 2:27, Upplands-Tuna sn, Söderby 1:3 m. fl., Morkarla sn, Solvalla 1:25, Faringe sn, Norrby, Skuttunge sn, Hanunda 3:8, Hökhuvud sn, Hänningsby 9:1, Vallby sn, Ängsvaktartorp, Lagga sn, Södra Krycklinge 3:5, Skuttunge sn, Albäck 5:2, Simtuna sn, Övernäs

Kyrkoruinen vid Husbyborgs gård i Tierps socken var under sommaren 1971 föremål för en arkeologisk undersökning, som utfördes som beredskapsarbete. Inne i långhuset påträffades grunderna till sekundära tvärmurar, vittnande om att gårdskyrkan, uppförd omkr. 1300, under senmedeltiden eller Vasatiden fick en profan funktion, möjligen som bostad. I de djupaste kulturlagren fanns lämningar som tyder på att Husbyborg var en boplatz redan under bronsålder. Bilden visar långhusets södra parti under utgrävningen. Foto B. Kindwall 1971.

1:17, Uppsala-Näs sn, Skälby 1:1, Giresta sn, Fullerö 21:43, f. d. Gamla Uppsala sn, Råby 2:4 och Vaskesta 5:3, f. d. Vaksala sn, Gryttjom 4:3, Tierps sn, kv. Grisslan, Sunnersta, f. d. Bondkyrko sn, Vedyxa, Danmarks sn samt Locksta m. fl., Husby-Långhundra sn.

Kraftledningsdragningar: Fjärrkabel för Stockholm-Göteborg med grenkabel till Bålsta, Kalmar sn, för Enköping-Strängnäs med grenkablar inom Svinne-garns sn, samt Stockholm-Uppsala, delen Märsta-Uppsala, landkabel för Ör-sundsbro-Kronkvarn, Gryta sn, 70 kV-ledning Harg-Östhammar, ombyggnad av 70 kV-ledning Bredåker-Måby, sträckan Fyrislund-Söderby, Danmarks

Elva kyrkor i Uppsala län var under verksamhetsåret 1971–72 föremål för restaurering i större eller mindre omfattning. De flesta av dessa restaureringar utfördes som beredskapsarbeten med statsbidrag. En av de kyrkor som var föremål för yttre restaurering var Veckholms kyrka. Där påträffades bl. a. tidigare icke kända senmedeltida mönstermuringar i fasaderna på vapenhus och sidokapell. Foto O. Ehn 1973.

sn, samt luftledningsdragningar inom olika områden i Husby-Långhundra sn och Skarp-Ekeby-Knypplan, Vendels sn.

Övriga fornminnesärenden: Yttrande har avgivits i fråga om placering av raststuga och pumpstation i närheten av Sunnersta fornborg, f. d. Bondkyrko sn, för vatten- och avloppsledning vid prästgården, f. d. Gamla Uppsala, för tryckavloppsledning och reningsverk i Almunge sn samt för placering av vattenverk i Västlands sn. Elljusspår på gravfält söder om Vänge kyrka har besiktigats och flyttning av detsamma diskuterats. Nyupptäckta fornlämningar i Dannemora sn har besiktigats och rapporterats. Antikvarisk kontroll har utförts vid avlägsnandet av påförd vägbank på gravfält nr 325 i f. d. Bondkyrko sn. Vid vägbreddning inom Viby 2:1, Kalmar sn, har ett skelett, påträffat i den förutvarande vägkanten, undersökts och tillvaratagits. På gravfält nr 61 vid Focksta,

Hagby sn, har en liggande sten, som förmodats vara en runsten, undersökts med negativt resultat.

Fornvårdsobjekt: Markvård har under året utförts på gravfälten i Sund, Österlövsta sn, Backa-Trollbo, Lena sn och Kvarnbo, Läby sn samt vid fornborgen Broborg, Husby-Långhundra sn. Årlig vård har utförts inom Gamla Uppsala fornminnesområde, vid Hågahögen, f. d. Bondkyrko sn, vid Ottarshögen, Vendels sn och på gravfälten i Torslunda, Tierps sn, Husby och Ekeby, Lena sn, Gödåker, Tensta sn, Valsgårde, f. d. Gamla Uppsala sn, Prästgården, f. d. Vaksala sn och Rysskullarna, Älvkarleby sn samt vid fornborgen i Västerby, Ålands sn.

Planärenden

Landsantikvarien och antikvarien har genom underhandssamråd med olika myndigheter på läns- och kommunplanet deltagit i handläggningen av ett flertal planärenden av olika slag, där såväl fornminnes- och byggnadsminnesintressen som allmänna kulturhistoriska miljöintressen berörts. Yttranden har avgivits i följande planärenden under verksamhetsåret. Stadsplaneförslag för Sävja gård, f. d. Danmarks sn, för Granbacksområdet, Knivsta sn, för Ö. Årsta, f. d. Vaksala sn, för östra delen av Bergvreten, Enköping, för område vid kv. Diset, Uppsala och Fyrislunds industriområde, område 1 och 2, f. d. Vaksala sn, samt för Vaksala Kyrkby. Byggnadsplaneförslag för Bystaden 1:5, Österlövsta sn, för Eneby, Bålsta, Kalmar sn, för Gimo Västra 1, Skäfthammars sn, för område vid lantbrukshögskolan i Ultuna, f. d. Bondkyrko sn, för del av Ramsjö 2:1 och Snugga 5:2, Björklinge sn, samt för Väppeby, Bålsta, Kalmar sn.

Byggnadsärenden

Ett betydande antal restaureringar av kyrkor och av andra kulturhistoriskt intressanta byggnader har utförts eller förberetts under året under medverkan av fornminnesföreningens tjänstemän. Huvudparten av byggnadsärendena har handlagts av landsantikvarien. För dokumentation och dagkontroll har i regel antikvarie Lars Gezelius svarat.

Kyrkorestaureringar, hyrkogårdsutvidgningar m. m.: Landsantikvarien har varit kulturhistorisk kontrollant vid restaureringarna av Boglösa, Films, Gryta, Husby Långhundra, Teda, Tensta, Veckholms och Övergrans kyrkor samt av sakristian i Enköping Vårfrukyrka och klockstapeln vid Tierps kyrka. Vidare har landsantikvarien utfört kontroll vid restaurering av Uppsala domkyrkas nordportal och norra torn.

I samband med yttre restaurering av Boglösa och Veckholms kyrkor har äldre putslager konstaterats samt skarvar i murverket frilagts. I Veckholms kyrka har dessutom en tidigare okänd sydportal från tiden före valvslagningen påträffats samt tidigare obekanta blinderingar frilagts. Vid den yttre restaureringen av Tensta kyrka har en skarv blottats på nordsidan väster om sakristian.

Vid restaureringen av Gryta kyrka har bl. a. de medeltida kalkmålningarna rengjorts, ytterfasaderna ommålats och orgeln byggts om. I Övergrans kyrka har vid den inre restaureringen tidigare delvis okända kalkmålningar i Albertus Pictors stil påträffats. Målningarna, som i vissa fall är mycket väl bevarade, har stort vetenskapligt värde då de torde utgöra ett mycket tidigt arbete av konstnä-

1971–72 genomgick Övergrans kyrka en omfattande inre restaurering under ledning av arkitekt SAR Ove Hidemark, Stockholm. Bl. a. framtog delvis mycket välbevarade senmedeltida kalkmålningar. Dessa anses vara ett av Albertus Pictors första självständiga arbeten. Bilden visar Nionde dagens förebud; människorna går ut ur sina hålor, bestörta av fruktan. Foto O. Ehn 1972.

ren. Under de inre restaureringarna av sakristierna till Vårfrukyrkan i Enköping och Husby Långhundra kyrka har källare påträffats. Källaren i Vårfrukyrkan, som ligger delvis under norra transeptet, hade sekundärt använts som ossuarium. I Husby Långhundra har vidare påträffats en äldre trappa i porten från koret ned i sakristian samt en igensatt, förmodligen romansk portal i kyrkans västvägg.

Restaureringen av Films kyrka har gällt omfogning av långhusets yttermurar och omputsning och ommålning av »Österbykyrkans» såväl exteriör som interiör. Restaureringen av Teda kyrka har gällt fullständig ombyggnad av yttertaket och vissa förstärkningsarbeten på yttermurarna.

Yttranden, oftast föregångna av besiktningar, har avgivits beträffande nypåträffade delar till det senmedeltida altarskåpet i Boglösa kyrka, restaurering av äldre gravvårdar vid Helga Trefaldighets kyrka i Uppsala, förslag till nybyggnad av ekonomihus vid Söderfors kyrka, förslag till ny kororgel i Bälinge kyrka, förslag till nya toaletter m. m. i Tillinge och Veckholms kyrkor, eventuell återuppsättning av äldre altaruppsats i Tolfte kyrka, ordnande av ventilation och isolering av Altuna kyrkas långhusvind, ombyggnad av vindfång m. m. i Torstuna kyrka, flyttning av dopfont i Simtuna kyrka, förslag till inre restaurering av Vårfrukyrkan i Enköping, förslag till restaurering av Skoklosters kyrka, förslag till yttre restaurering av Ärentuna kyrka, förslag till nytt församlingshem vid Nathanaelkyrkan i Tierp, planerade schaktningsarbeten vid S:t Ilians

kyrkoruin i Enköping, förslag till inredande av toaletter i kyrkboden vid Gamla Uppsala kyrka, förslag till utvidgning av kyrkogårdarna vid Bälunge, Börstils och Kalmar kyrkor, förslag till inre ombyggnad av Östhammars gravkapell i Börstils sn samt förslag till nybyggnad av ekonomigård vid Berthåga kyrkogård i f.d. Bondkyrko sn.

Landsantikvarien har vidare deltagit i överläggningar och besiktningar beträffande planerade yttre restaureringar av Järlåsa, Knutby, Lena, Skogstibble och Skutskärs kyrkor, planerade kyrkogårdsutvidgningar vid Tegelsmora, Västlands, Ärentuna och Österlövsta kyrkor, planerat kyrkomuseum i kyrkboden vid Gamla Uppsala kyrka, konservering av klosterruinen i Enköping, föreslagna ombyggnad av orgeln i Börstils kyrka, förslag till fasadbelysningar vid Dalby och Husby Sjutolfts kyrkor samt planeringsåtgärder på Skogstibble kyrkogård.

Byggnadsärenden inom Uppsala stad: Landsantikvarien har varit kulturhistorisk kontrollant vid de mycket omfattande restaurerings- och planeringsarbeten som pågått vid Uppsala slott. Södra flygelns jordvåning, den s. k. Mäster Påvels våning, har restaurerats för att kunna inrymma ett blivande slottsmuseum. I denna våning har bl. a. spåren av två rivna tvärmurar från flygelns äldsta byggnadsskede påträffats, vilka liksom andra detaljer dokumenterats före ombyggnaden. Planeringsarbetena på bastion Styrbiskop har fortsatt och arbeten har pågått med iordningställande av ruinerna vid bastion Gräsgården samt ny taktäckning av dessa. Omfattande nyplaneringsarbeten av borggården har bl. a. medfört att den här befintliga vattencisternens bassäng frilagts och grunder till den s. k. Trumpetargångens pelare och södra flygelns trapphus blottats och dokumenterats. Även delar av fasadrustiken från tiden före 1702 års brand har frilagts i rikssalsdelens nordvästra hörn.

Landsantikvarien har också varit kontrollant vid ombyggnad av Ärkebiskopsstallet i kv. Prosten.

En utgrävning av återstående delar av Uppsala franciskankloster i kv. Torget har påbörjats. Undersökningen administreras av riksantikvarieämbetets uppdragsverksamhet med antikvarie Lars Gezelius som platsledare och fil. kand. Håkan Eriksson som förste man. Den bekostas av Uppsala kommun. Arbetena syftar till en fullständig kartering av ruinen, som skall markeras med stenplattor i en blivande park. Till parkområdet har mark med delar av ruinen donerats till kommunen av byggnadsfirmorna Anders Diös AB, Gottfrid Lindgren AB och AB Vägförbättringar. Utgrävningen berör klosterkyrkan, klostergården och den östra klosterflygeln. Vid undersökningen har bl. a. påträffats en välbevarad gravhäll från 1515. I kyrkans södra mur finns en större del av en runsten inmurad. Stenen är från 1000-talets slut, antagligen utförd av runmästaren Öpir.

Ett annat, mindre runstensfragment har påträffats vid AB Vägförbättringars schaktningar inom tomten kv. Torget nr 5. Fragmentet låg inmurat i källargrunden till det nyligen rivna huset vid Svartbäcksgatan från 1800-talets mitt. Vid samma schaktningsarbeten har vid Svartbäcksgatan delar av ett å två tegelhus från den äldre stadsplanens tid frilagts.

Vid televerkets ledningsschaktningar i Slottsbacken strax ovanför Slottskällemrådet har påträffats delar av en större massiv murkonstruktion av sten och tegel av ovisst art.

Den mäktiga klockstapel­n från 1706 vid Tierps kyrka restaurerades 1971–72 under ledning av arkitekt SAR Carl-Eric Nohldén, Uppsala. Genom att klockvåningens dominerande trä­räcke från 1800-talets slut togs bort och ersattes med ett enkelt, indraget järn­räcke, återfick stapeln sin ursprungliga resning. Foto O. Ehn 1972.

Kontroller har skett av ledningsschaktningar i Odinslund och stg 736–693 inom kv. Oden samt vid grundundersökningar av byggnaden kv. Rådhuset nr 4 vid Gamla Torget. Ledningsschaktet inom stg 736–693 visade hur åsytan på någon meters djup tämligen väl följer den nuvarande topografien.

Landsantikvarien har varit kulturhistorisk rådgivare vid den pågående restaureringen av Walmstedtska gården i kv. Karin. Där skall huvudbyggnadens bottenvåning iordningställas till representationslokaler för Uppsala kommun medan övre våningen skall återställas i sitt ursprungliga skick från omkr. 1860 och inredas som ett professorshem med ledning av bevarade fotografier från sekelskiftet.

Råd och anvisningar har också lämnats vid restaureringarna av fastigheten kv. Rosenberg nr 1 vid Övre Slottsgatan samt vid färgsättning av ett flertal

kulturhistoriskt intressanta byggnader, som varit föremål för yttre renovering. Yttranden har avgivits över förslag till nytt Humanistcentrum i kv. Blåsenhus, förslag till ny stadsplan för kv. Leoparden, förslag till inre restaurering av Värmlands nation i kv. S:t Erik, föreslagna rivningar av ett antal byggnader samt förslag till byggnadsminnesförklaring av restaurang Gillet i kv. Domen.

Landsantikvarien har deltagit i överläggningar med kommunala eller andra myndigheter angående bl. a. vissa planeringsarbeten vid Slottskällan, bevarande av kulturhistoriskt intressant bebyggelse, restaurering av Upplands nations högtidssal.

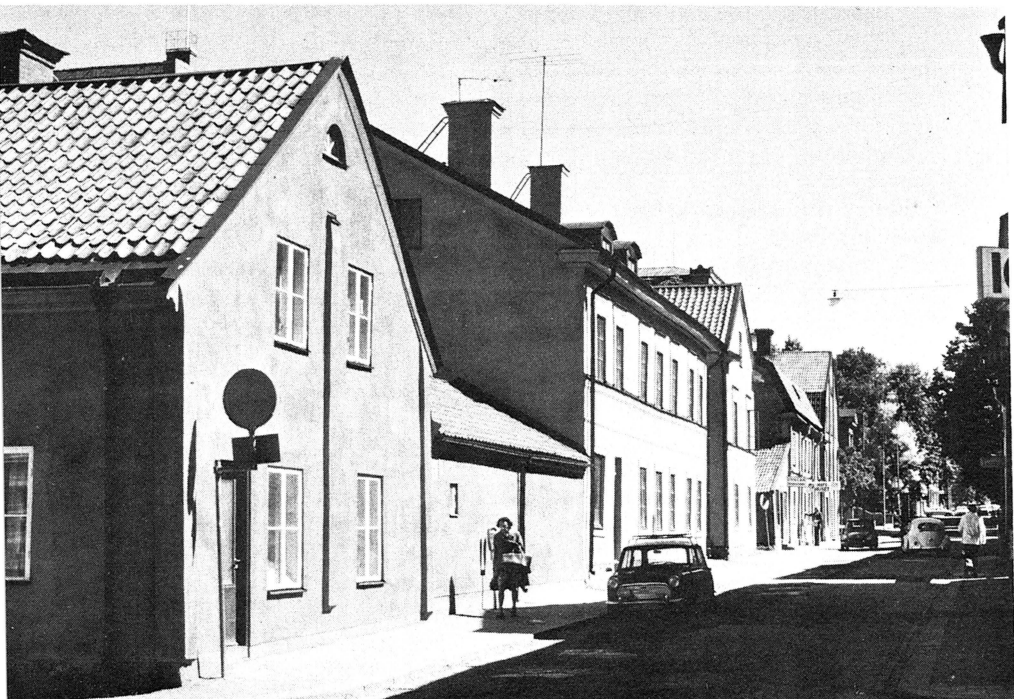
Uppmätning och fotografering inför förestående rivning har utförts inom kv. Hästen nr 23, kv. Rådhuset nr 3 och kv. Torget nr 5. Fotografering inför rivning har dessutom skett inom kv. Blanka nr 3 och 4, kv. Bredablick nr 2, kv. Fågelsången nr 1, kv. Gudrun nr 2 och 14, kv. Munin nr 6 samt kv. Pilen nr 2. Fotografering har även gjorts inom kv. Oden, stg. 693.

Byggnadsärenden inom Uppsala län i övrigt: På Biskops-Arnö, Övergrans sn, har som beredskapsarbete i AMS egen regi omfattande ombyggnads- och restaureringsarbeten pågått. Dessa har syftat till att medelst utrymmen under mark använda de ruinpartier från den medeltida ärkebiskopsborgen, som ligger norr om den bevarade medeltida salsbyggnaden, som förbindelse mellan salsbyggnaden och det s. k. biskopsköket i södra flygeln. För den kulturhistoriska kontrollen har landsantikvarien svarat, medan antikvarie Lars Gezelius fungerat som dagkontrollant. I samband med dessa ombyggnadsarbeten har friläggning skett av den ruinerade norra korridoren och ursprungliga källarförstugan i den medeltida anläggningen. Vid arbeten för dränering och isolering kring biskopsköket har tre källargluggar med kalkstensomfattning blottats i den östra väggen samt delar av det ruinerade kapellet berörts av schaktningar. Bland lösfynden finns ribbtegel till valv och kalkstensprofiler samt sockelfragment av kalksten vilka samtliga bekräftar byggnadens nära samband med domkyrkans byggnadshytta.

Som beredskapsarbete i AMS egen regi och under kulturhistorisk kontroll av landsantikvarien har också påbörjats omfattande restaureringsarbeten på masugnen och rostugnen i Bennebols bruk, Bladåkers sn, på kolhuset och hammaren i Gimo bruk, Skäfthammars sn, samt på bränneriet, lusthuset, strandskoningarna och terrassmurarna vid Grönsö slott, Kungs-Husby sn. Dagkontroll och dokumentation har vid Bennebol handhåfts av riksantikvarieämbetets vårdsektion och vid Gimo och Grönsö av fornminnesföreningens tjänstemän.

Landsantikvarien har lämnat råd och anvisningar vid underhållsarbeten på huvudbyggnaden vid Linnés Hammarby, Danmarks sn, vid restaurering av prästgården i Överboda, Älvkarleby sn, vid ommålning av trapphus och riddarsal i Wiks slott, Balingsta sn, samt vid restaurering av linbastu vid Grellsbo, Bälinge sn. En arkeologisk undersökning har utförts inom Husbyborgs kyrkoruin, Tierps sn. Undersökningen, som utfördes som beredskapsarbete i skogsvårdsstyrelsens regi med 100% statsbidrag och som handhades av fil. kand. Bo Kindwall under landsantikvariens överinseende, har visat att byggnaden sekundärt indelats i mindre utrymmen för profant ändamål. Under kyrkans golv har 13 begravingar påträffats. Bland fynden finns dessutom ett antal mynt från Magnus Erikssons regeringstid (1319–64) samt keramik från bronsåldern.

Yttranden har efter vederbörlig besiktning på platsen avgivits över förslag till

Hösten 1971 lät Uppsala universitet restaurera sin fastighet kv. Rosenberg nr 1 vid Övre Slottsgatan 11 i Uppsala. Därmed togs ett betydelsefullt steg framåt i bevarandet av den kulturhistoriskt mycket värdefulla Övre Slottsgatsmiljön. Foto O. Ehn 1973.

upprustning av Ekeby by, Vänge sn, förslag till restaurering av flyglarna vid Björnarbo gård, Junkils sn, förslag till restaurering av lancashiresmedjan i Karlholmsbruk, Västlands sn, förslag till ombyggnad för museiändamål av ekonomibyggnaden vid hembygdsgården i Rasbo sn, förslag till restaurering av den s. k. Pepparrotsgården i Enköping, förslag till restaurering av parken och templet i Söderfors bruk samt förslag till stängsel runt damm vid Vaksala prästgård.

Vidare har yttranden avgivits angående dispens från nybyggnadsförbud å fastigheten Albäck 5:2, Simtuna sn, det kulturhistoriska värdet hos äldre träbebyggelse intill den blivande simhallen i Gimo bruk, Skäfthammars sn, och hos den gamla fattigstugan vid Tolfta kyrka, skadegörelse på Haga 1600-talsslott, Svinnegarns sn, det kulturhistoriska värdet hos torpet Johansbo vid Sävja, Danmarks sn, samt förslag till byggnadsminnesförklaring av Linnéhuset vid Sävja, Danmarks sn. Förslag till restaurering av en av de kulturhistoriskt märkliga gårdarna av s. k. östsvensk typ i Snesslinge by, Börstils sn, har utarbetats av amanuens Karl Johan Eklund. Vidare har utarbetats förslag till iordningställande av fartygsmuseum i en av byggnaderna vid Öregrunds hembygdsgård.

Masugnen och rostugnen vid Bennebols bruk i Bladåkers socken restaurerades 1971–72. Restaureringen utfördes som beredskapsarbete i arbetsmarknadsstyrelsens egen regi. Bilderna visar masugnen före och efter restaureringen. Foto O. Ehn 1971 resp. 1973.

Landsantikvarien har deltagit i överläggningar och besiktningar tillsammans med olika berörda myndigheter beträffande planerade vägarbeten i Söderfors bruk, förslag till naturreservat vid Skokloster, skydd för Fågelsundets och Sikhjälma fiskelägen, Hållnäs sn, restaurering av Börje prästgård m. m.

Uppmätning och fotografering inför förestående rivning har utförts av en loge i Vattholma bruk, Lena sn, samt av en smedja i Hammarskog, Dalby sn. Fotografering inför rivning har dessutom gjorts av Lunda skola, Vaksala sn, Klockargården 1:1, Klockarbacken, Östuna, och ett antal gårdar i Börstils och Hargs socknar.

Hembygdsföreningar och hembygdsgrändar

Information och rådgivning i olika frågor har som föregående år lämnats, främst genom amanuens Karl Johan Eklund, till ett flertal hembygdsföreningar i Uppsala län.

Övrig kulturminnesvårdande verksamhet

Representant för Upplands fornminnesförening i Kulturminnesrådet för Stockholms län under 1971 har varit docent Manne Eriksson.

Den 27 april 1971 anordnade fornminnesföreningen tillsammans med länsavdelningen av Svenska kommunförbundet en konferens kring bebyggelseinventeringar. Konferensen riktade sig till ledamöter i kommunstyrelser, byggnadsnämnder och kulturnämnder i Uppsala län.

Landsantikvarien har hållit föreläsningar för hembygdsföreningar i landskapet, olika studieorganisationer m. fl. i kulturhistoriska ämnen.

Landsantikvarien deltog i Skandinaviska museiförbundets möte i Reykjavik på Island den 16–20 augusti 1971.

Fornminnesföreningens inköpskommitté

Inköpskommittén, som under året bestått av hrr Manne Eriksson, G. Rosenborg, E. Åberg, R. Stenbom och O. Ehn, med Anna-Märta Berg som sekreterare, har inköpt följande föremål: rya i rutmönster, 1850-tal, från Bälinge sn, ungmorsklänning med förkläde och mössa, buren år 1847 av Anna Ersdotter, Bälinge sn, sockerströare av silver gjord av guldsmeden Carl Fahlberg i Uppsala 1772, ett par silverljusstakar, gjorda av silversmeden Johan Petter Ernander i Uppsala år 1823, ett blombord i korgflätning, nyrokoko, samt en oljemålning med motiv från S:t Eriks brunn, Uppsala, 1800-talets senare del och en oljemålning med motiv från Fyrisån och Svartbäcken, signerad Carl Petter Hallberg, 1840–50-tal. Samtliga föremål har deponerats i Upplandsmuseet.

Kvekgården

Vid Kvekgården eller Mor Lottas gård i Kvek, Fröslunda socken, har under sommaren och hösten 1971 vissa takomläggningar skett. På ett par av uthusen har halmtaken ersatts med rörtak. Arbetet har utförts av takläggarna Karl-Erik

Jansson och Lars Lassegård, delvis med medel anslagna från f. d. Lagunda kommun. Under ordinarie vaktarens fru Elin Larsson sjukdom har gården visats för allmänheten av fru Elsa Lidberg.

Bibliotek och arkiv

Upplands fornminnesförenings bibliotek och arkiv har under året utökats dels genom inköp och gåvor, dels genom byten med andra fornminnesföreningar och hembygdsförbund. Arkivet har utökats med äldre fotografier av topografiskt värde.

Verksamhet nära knuten till föreningen

Stiftelsen Upplandsmuseet och Disagården

Stiftelsen Upplandsmuseet står i nära samarbete med Upplands fornminnesförening. Beträffande Upplandsmuseets och den numera Upplandsmuseet tillhöriga Disagårdens verksamhet hänvisas till särskild verksamhetsberättelse.

Naturvårdsrådet för Uppsala län

Landsantikvarien var ledamot av Naturvårdsrådet fram till dess upplösning hösten 1971.

Uppsala stads historiekommitté

Landsantikvarien har under 1971 varit sekreterare i historiekommittén.

Uppsala den 6 april 1972

Ragnar Edenman
ordf.

Ola Ehn
sekr./landsantikvarie